

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA

KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

R. IX: 2011

Nr 33 (302)

Data odczytu: 30.11.2011

Data wydania: 30.11.2011

=====
862. spotkanie

Marek Szajerka

Architektura gmachu Centrum Kształcenia Ustawicznego przy ul. Legionów 2-12

Gmach dawnego Seminarium Nauczycielskiego w stanie surowym zbudowano w latach 1894-1896, natomiast do użytku szkolnego oddano go w kwietniu 1897. Taka bowiem była organizacja roku szkolnego w państwie pruskim. W 1896 r. budynek posiadał 85, 5 m długości oraz 19,7 m szerokości. Z lotu ptaka przypomina odwróconą literę T.

Obiekt ten powstał w dobie rewolucji przemysłowej, za francuskie kontrybucje. Został on zaprojektowany i oddany do użytku dosłownie kilka lat przed elektryfikacją miasta oraz budową nowoczesnych wodociągów. Z tego powodu w gmachu zachowały się unikalne rozwiązania techniczne dotyczące zaopatrzenia w wodę i oświetlenia gmachu.

W latach 1994-1996, w związku z przygotowaniem do obchodów setnej rocznicy budowy gmachu, przeprowadzono prace restauratorskie, szczególnie w auli, której przywrócono blask, prawie jak ten z XIX w. Odtworzenie prawie pierwotnego wystroju auli było największym wyzwaniem konserwatorskim w Grudziądz w latach 90 XX w. Nad renowacją auli czuwał artysta plastyk Ryszard Kaczor.

Zabytkowy wystrój zawdzięcza auli m.in. wiernie odrestaurowanym witrażom. W 1996 r. w każdym oknie połowa witraży była oryginalna, prawie w 100 % zachowały się okrągłe rozety. W auli zachował się unikalny w skali regionu żyrandol gazowy z 24 palnikami. Do początku lat 50 XX w. były organy, obecnie rozbudowane znajdują się w bazylice św. Mikołaja.

Tysiące osób z autopsji zna gmach Centrum Kształcenia Ustawicznego przy ul. Legionów. Jednak zapewne niewiele osób wie, czemu służyły granitowe kolumny w holu gmachu, wspierające sklepienia klasztorne na poszczególnych kondygnacjach.

Gdy projektowano gmach szkoły, w Grudziądz nie było jeszcze nowoczesnych wodociągów, ich budowę rozpoczęto w 1899 r. W związku z tym ten nowoczesny gmach musiał posiadać swoje własne ujęcie wody. Architekt gmachu Gothan ukrył w nim wieżę ciśnień. Są to granitowe kolumny podtrzymujące sklepienie klasztorne. Na strychu, na tych sklepieniach umieszczono dwa zbiorniki na wodę.

System zaopatrzenia budynku w wodę zaprojektowano w sposób następujący. Na boisku południowym była studnia. W pobliskiej przybudówce, obecnie garaż, znajdowała się maszyna parowa, za pomocą której woda była pompowana na strych do wspomnianych już zbiorników i następnie pod wpływem grawitacji rozprowadzana do różnych pomieszczeń gmachu szkolnego.

Obecnie najbardziej znane wieże ciśnień, to na terenie dawnej Unii, w pobliżu dworca PKP i oczywiście ta najstarsza po stronie południowej murów miejskich z 1415 r. Warto wiedzieć też o tej ukrytej wieży ciśnień w gmachu CKU.

Unikalnym zabytkiem jest jedyny zachowany w Grudziądzu zegar wieżowy. Jest to zegar wykonany przez światowej klasy firmę Johana Fryderyka Weule, z niemieckiego miasta Bockenen.

Firma ta istniała w latach 1826-1954.

Do napędu zegara służą ciężarki o wadze ok. 30 kg dla mechanizmu chodu i ok. 60 kg dla mechanizmu bicia. Ciekawostką zegara jest umieszczenie ciężarków (wag) nad mechanizmem zegara na wysokości ok. 3-4 m. Wagi są po prawej stronie kabiny, w której znajduje się mechanizm zegara. Kabina jest też na podwyższeniu względem poziomu strychu.

Przy tygodniowym chodzie zegara wagi opadają o ok. 1 m dziennie. Maksymalnie opadają poniżej podłogi kabiny.

W zegarach podłogowych i wiszących wagowych, wagi są poniżej mechanizmu. Tu ze względu na rozmiary pomieszczenia strychoowego, bloki wag były pierwotnie umocowane na krokwi więźby dachowej.

Ze względu na popękanie krokwi, w latach 1995-1996 zmieniono sposób zawieszenia bloczków. Do ściany budynku przymocowano stalową szubienicę i na niej zawieszono wagi zegara. Wskazówki zegara znajdują się ok. 6 m nad jego mechanizmem (werkim) i połączone są z nim mechanizmem różniczkowym, identycznie jak w samochodach napęd na tylne koła za pomocą dyferencjału. Zegar posiada wychwyty Grahama z kutą kotwicą.

Innym zabytkiem techniki jest dźwig towarowy o udźwigu 250 kg, obecnie nieczynny. Służył on do transportu węgla dla pieców kaflowych. Ostatnie piece rozebrano w 1993 r.

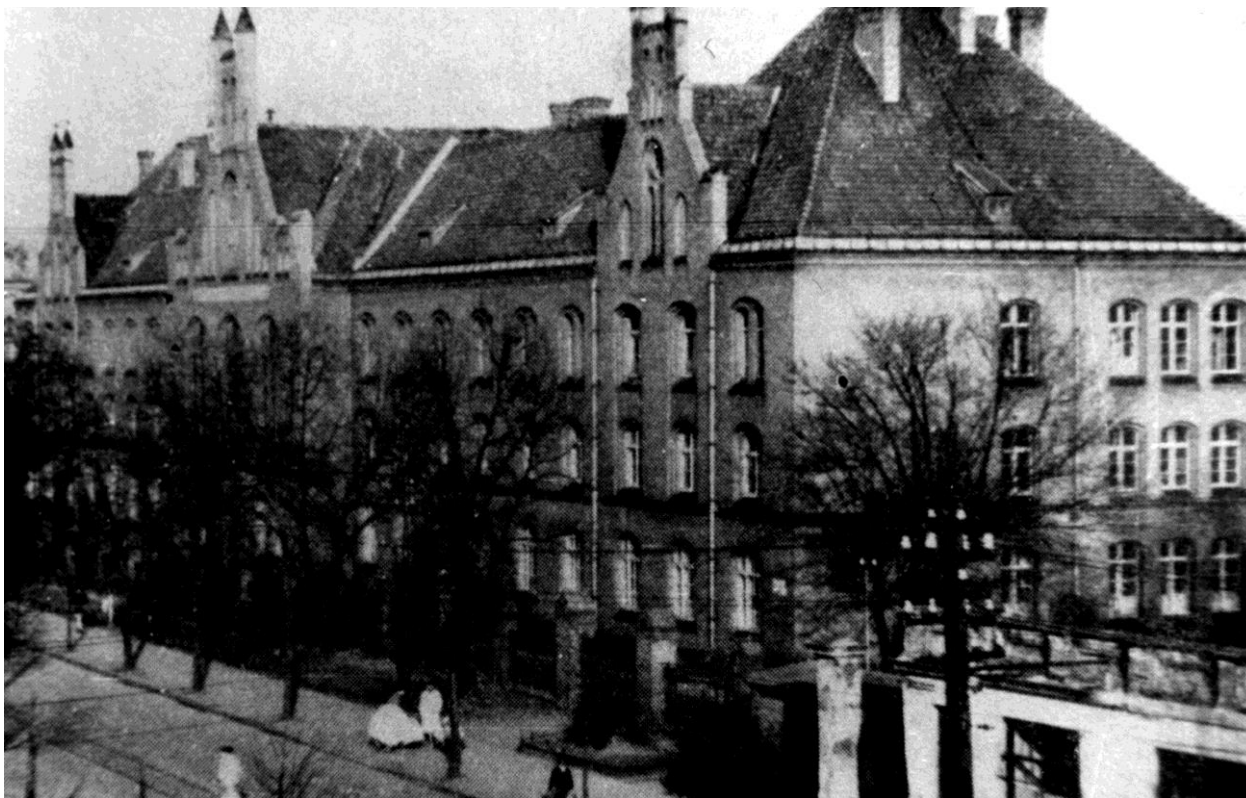
Front gmachu ozdobiony jest 6 wieżyczkami (sterczynami), zakończonych kutymi kwiatonami, o wysokości ok. 1 m.

Warto również napisać o przepięknej metaloplastyce, zabytku kowalstwa artystycznego, reprezentowanego przez balustrady oraz ogrodzenie. Do ich wykonania stosowano tradycyjną sztukę kowalską, polegającą na skuwaniu, spęczaniu i zgrzewaniu elementów.

Z architektury towarzyszącej zachował się XIX wieczny park, zaprojektowany równoległe z gmachem szkolnym.

Uzupełnieniem tej architektury było pierwotnie dach pokryty dachówką z zieloną glazurą, harmonizującą z glazurowanymi zielonymi parapetami okien. Po ponad 100 latach użytkowania glazura uległa utlenieniu. Przed generalną naprawą dachu, z użyciem zwykłej dachówki karpiówki, w 1 dekadzie XXI w, były jeszcze zielone, szklane dachówki w formie świetlików. Zapewne ta decyzja o wymianie dachówek na ceglastą, zwykłą karpiówkę, wpłynęła niekorzystnie na wygląd tego gmachu oraz straciła na tym ul. Legionów.

Zaskakujący jest fakt, że ten unikalny obiekt nie figuruje Krajowym Rejestrze Zabytków Nieruchomych a jest w nim np. portiernia i słup bramy dawnej Unii przy ul. Włodka i wiele uboższych architektonicznie budynków i gmachów z terenu Grudziądza.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, KMDG. Logo KMDG wykonał Grzegorz Rygielski.